

اخلاق اسلامی ۱

رضا حبیبی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

یادداشت:

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

شناسه افزوده:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

حبیبی، رضا، ۱۳۵۲ -

اخلاق اسلامی /۱ رضا حبیبی.

قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۳۷ق.= ۱۳۹۵.

۲۷۱ ص.

۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۱۰۸-۸

فیبا

کتابنامه: ص. [۲۶۷] - ۲۷۱.

اخلاق اسلامی

Islamic ethics

جامعة المصطفی ﷺ العالمية.

مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

Almustafa International University

Translation and Publication center

BP۲۲۷/۳ الف ۳ ۱۳۹۵

۲۹۷/۶۱

۴۴۶۲۸۸۴

اخلاق اسلامی ۱

مؤلف: رضا حبیبی

چاپ اول: ۱۳۹۵ش / ۱۴۳۸ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چار نارنجستان ● قیمت: ۱۳۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

حق چاپ به ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

● ایران، قم، خیابان معلم غربی ۱، جت ۱، کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵-۹ • دورنگار: داخلی ۱۰۵-۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۹
● ایران، قم، بلوار محمدامین، سواره رانان، تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۱۳ ۱۰۶
● ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

https://telegram.me/pub_almostafa

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
● ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

● مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
● مدیر تولید: جعفر قاسمی‌ابهری
● ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

تحولات اجتماع و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورد که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را مستلزم می‌نماید. ازاین‌رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شوند.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگ غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سرما‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد. در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی،

سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند. «جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای ضاحی بی مؤلف کتاب اخلاق اسلامی ۱ و تمام عزیزانی که در تولید این اثر مهماری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

فهرست

درس اول: مفهوم‌شناسی اخلاق	۱۵
پیش‌سازمانده	۱۵
تعریف اخلاق	۱۶
۱. تحلیل لغوی	۱۶
۲. اخلاق در اصطلاح علم اخلاق	۱۸
۳. علم اخلاق	۱۸
گرایش‌های موجود در حوزه اخلاق	۱۹
۱. اخلاق فلسفی (عقلی)	۱۹
۲. اخلاق عرفانی	۲۰
۳. اخلاق روایی	۲۱
۴. کتاب‌های اخلاق عقلی همراه با استناد استطرادی به کتاب و سنت	۲۱
۵. رویکرد تلفیقی	۲۱
درس دوم: مفهوم‌شناسی مبانی و مواجهه نظام‌مند	۲۳
پیش‌سازمانده	۲۳
مفهوم‌شناسی مبانی	۲۴
ضرورت مواجهه نظام‌مند در تحلیل تئوری‌ها و بررسی پدیده‌ها	۲۵
روش تجزیه‌ای و روش نظام‌مند	۲۵
۱. تعریف نظام	۲۵

۲۷	۲. ویژگی‌های یک نظام
۲۷	ضرورت رویکرد نظام‌مند
۲۷	۱. فوائد رویکرد نظام‌مند به لحاظ تبیینی و توصیفی
۲۸	۲. فوائد رویکرد نظام‌مند به لحاظ آموزشی
۲۸	۳. ویژگی‌های نظام ارزشی و اخلاقی اسلام
۲۸	۴. فراگیری و شمول
۲۹	۵. انسجام درونی
۲۹	۶. تبیین تبیین عقلانی
۲۹	۷. ترکیبی از مکتب‌ها
۳۰	۸. حسن فعل و فاسی
۳۰	۹. مراتب داشتن ارزش
۳۳	درس سوم: تبیین رابطه اخلاق با تربیت
۳۳	پیش‌سازمانده
۳۵	تعریف تربیت و علوم تربیتی
۳۸	کاربرد علوم تربیتی
۴۱	موضوعات درسی مهم
۴۱	۱. فلسفه تعلیم و تربیت
۴۳	۲. روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی یادگیری و آموزش)
۴۵	۳. مشاوره و راهنمایی
۴۷	۴. روش‌ها و فنون تدریس (مهارت‌های آموزشی)
۵۰	۵. مدیریت آموزشی
۵۱	۶. برنامه‌ریزی آموزشی
۵۳	۷. برنامه‌ریزی درسی
۵۴	مقایسه اخلاق و تربیت
۵۴	۱. تمکیک وضعیت مطلوب از وضعیت موجود در تبیین رابطه اخلاق و تربیت
۵۷	۲. بهره‌گیری از هر دو شیوه انتزاعی و تحلیلی و رویکرد توصیفی و عینی
۵۹	۳. تمکیک تفاوت‌های ساختاری از تفاوت‌های محتوایی
۵۹	الف) خنثی بودن تربیت نسبت به ارزش‌های اخلاقی

۶۰	ب) ثبات ارزش‌ها و قواعد اخلاقی و نسبیّت حاکم بر مطلوب‌های تربیتی
۶۱	ج) تفکیک مفهوم لغوی اخلاق و تربیت از معنا و مفهوم علمی (آکادمیک) آن
۶۵	درس چهارم: مبانی معرفت‌شناختی اخلاق (۱)
۶۵	پیش‌سازمانده
۶۶	واقع‌گرایان دین اسلام به لحاظ معرفت‌شناختی
۶۸	ارزش ادراکات حصولی حسی
۶۹	۱. بهره‌گیری از شهادت افراد برای اثبات یا ردّ برخی امور
۶۹	۲. بهره‌گیری از داده‌های حسی به عنوان صغرای استدلال
۷۰	تیین روش مستقیم با استناد به آیات
۷۳	درس پنجم: مبانی معرفت‌شناختی اخلاق (۲) ارزش ادراکات عقلی
۷۳	پیش‌سازمانده
۷۴	مفهوم‌شناسی عقل و فکر و تدبیر
۷۵	الف) واژه‌های هم‌پسند به عقل
۷۶	ب) تفکر در اصطلاح
۷۷	اعتبار و ارزش ادراکات عقل
۷۸	۱. ارزش ادراکات عقل نظری از دیدگاه قرآن
۷۸	۲. توبیخ و سرزنش انسان‌ها به سبب عدم بهره‌گیری از قدرت عقلانی خود برای شناخت حقیقت
۷۸	الف) نکوهش عدم تعقل
۸۰	ب) توبیخ و سرزنش عدم تدبیر
۸۱	ج) مذمت عدم تفقه
۸۱	۳. تشویق انسان‌ها جهت بهره‌گیری از قوه عقل و فکر
۸۲	الف) تشویق به تعقل
۸۵	ب) ترغیب به تفکر
۸۶	۴. اثبات ارزش ادراکات عقلانی با به رسمیت شناختن اعتبار استدلال‌های آیه‌ای
۸۹	۵. ارزش ادراکات عقل عملی از دیدگاه قرآن
۱۰۱	درس ششم: مبانی معرفت‌شناختی اخلاق (۳) غیرواقعی و مهمل تلقی کردن ارزش‌شناختی
۱۰۱	پیش‌سازمانده
۱۰۲	مفهوم‌شناسی

- ۱۰۲..... ۱. مبانی پوزیتیویسم
- ۱۰۵..... ۲. کاستی‌های نظریه پوزیتیویسم
- ۱۰۵..... الف) خود متناقض (پارادوکسیکال) بودن این نظریه
- ۱۰۷..... ب) غیرقابل توجیه بودن برخی گزاره‌های قابل مشاهده حسی با ملاک معناداری
- ۱۰۸..... ج) بی‌معنا شدن همه گزاره‌های کلی
- ۱۰۹..... د) بی‌پشتوانه شدن تحقیقات تجربی
- ۱۱۳..... درس هفتم: مبانی معرفت‌شناختی اخلاق (۴) واقع‌گرایی ارزش‌شناسی
- ۱۱۳..... پیش‌سازمانده
- ۱۱۴..... مفهوم‌شناسی اعتبار
- ۱۱۵..... ۱. اعتبار به معنای حد وجود در برابر اصالت به معنای حکایت از متن واقعیت (اعتباریت ماهیت در برابر اصالت وجود)
- ۱۱۵..... ۲. اعتباری در برابر ماهوی (معقولات ثانیه فلسفی در برابر معقولات اولی)
- ۱۱۵..... ۳. اعتباری به معنای موهوم
- ۱۱۵..... ۴. اعتباری به معنای مفاهیم ارزشی در اخلاق و حقوق
- ۱۱۶..... ۵. اعتباری به معنای تطبیق حد چیزی و چیز دیگر (استعمال مجازی)
- ۱۱۷..... ماهیت مفاهیم اعتباری و ویژگی‌های آن
- ۱۱۸..... تبیین ماهیت اعتباری بودن گزاره‌های اخلاقی
- ۱۱۸..... دارای منشأ عینی دانستن قبل از اعتبار (مبتنی بر واقعیت بودن اعتبارات)
- ۱۲۳..... واقعی بودن ارزش‌های اخلاقی و موطن آن
- ۱۲۳..... ۱. عینی بودن مفاهیم اخلاقی
- ۱۲۷..... ۲. عینی بودن قضایا و گزاره‌های اخلاقی
- ۱۳۱..... درس هشتم: مطلق بودن گزاره‌های اخلاقی
- ۱۳۱..... پیش‌سازمانده
- ۱۳۲..... مطلق بودن گزاره‌های اخلاقی
- ۱۳۵..... علل گرایش به نسیت اخلاق (نسبی‌گرایی اخلاقی)
- ۱۳۶..... خلط بین مصادیق اخلاقی با مفاهیم اخلاقی
- ۱۳۷..... عدم تفکیک بین آداب و اخلاق
- ۱۳۹..... شمول‌گرایی

درس نهم: مبانی الهیاتی اخلاق (۱).....	۱۴۳
پیش‌سازمانده.....	۱۴۳
مبانی مؤثر بر ثمردهی و ارزش‌مندی رفتار اخلاقی.....	۱۴۵
۱. ایمان به خداوند، ریشه و مبنای ارزش‌های اخلاقی.....	۱۴۵
۲. توحید.....	۱۴۷
۳. ربوبیت تشریعی.....	۱۴۷
الف) توحید در اخلاق.....	۱۴۷
ب) تأثیر توحید به لحاظ بعد معرفتی در اخلاق.....	۱۴۸
ج) توحید‌انگیزی.....	۱۵۱
درس دهم: مبانی الهیاتی اخلاق (۲).....	۱۶۳
مبانی مؤثر بر استقامت علم اخلاق اسلامی.....	۱۶۳
۱. علم الهی، مبنای تقان‌گزاردن و توصیه‌های اخلاقی.....	۱۶۳
۲. خالقیت حق.....	۱۶۵
۳. غنا (بی‌نیاز بودن خداوند) مبنای استقامتی نبودن دستورات.....	۱۶۷
۴. حکمت الهی، مبنای انسجام و هماهنگی گزاره‌های اخلاقی.....	۱۶۷
۵. عدل الهی، مبنای تبعیض‌آمیز نبودن توصیه‌های اخلاقی.....	۱۶۹
درس یازدهم: مبانی انسان‌شناختی اخلاق (۱).....	۱۷۳
پیش‌سازمانده.....	۱۷۳
نگاه ساختاری به شخصیت انسان.....	۱۷۴
فهرست اجمالی ساختار شخصیت انسان.....	۱۷۵
۱. بعد جسمی.....	۱۷۵
۲. بعد روحی.....	۱۷۵
۳. بعد رفتاری.....	۱۷۶
۴. بعد ملکوتی.....	۱۷۶
فهرست تفصیلی بعد روحی.....	۱۷۶
۱. بعد ادراکی.....	۱۷۶
الف) فهرست تفصیلی بعد انگیزشی انسان.....	۱۷۹
ب) فهرست هیجانات و انفعالات انسانی.....	۱۸۰

۱۸۱	۲. بعد رفتاری.....
۱۸۲	نگاه ترکیبی.....
۱۸۴	تأثیر بعد ادراکی بر حالات روحی.....
۱۸۴	تأثیر بعد روحی بر ادراکات.....
۱۸۹	درس دوازدهم: مبانی انسان‌شناختی اخلاق (۲) دو بعدی بودن انسان و برخورداری آن از فطرت
۱۸۹	پیش‌سازمانده.....
۱۹۰	دو بعدی بودن انسان.....
۱۹۰	۱. دو بعدی بودن انسان از دیدگاه قرآن.....
۱۹۱	۲. آیات مربوط به تربیتی بودن انسان.....
۱۹۱	الف) آیات ناظر به جدایی روح از بدن در هنگام خواب.....
۱۹۳	ب) آیات ناظر به جدایی روح از بدن به هنگام مرگ و وضعیت ارواح بعد از مرگ.....
۱۹۴	۳. دو بعدی بودن انسان از دیدگاه روایات.....
۱۹۷	اصالت روح.....
۱۹۷	برخورداری انسان از فطرت توحیدی.....
۱۹۷	۱. مفهوم‌شناسی فطرت.....
۱۹۹	۲. فطرت در آیات و روایات.....
۱۹۹	الف) آیات مربوط به فطرت.....
۲۰۱	ب) روایات ناظر به فطرت.....
۲۰۴	جمع‌بندی.....
۲۰۷	درس سیزدهم: مبانی انسان‌شناختی اخلاق (۳): مختار بودن انسان.....
۲۰۷	پیش‌سازمانده.....
۲۰۸	مفهوم‌شناسی اختیار.....
۲۱۰	دلایل مختار بودن انسان.....
۲۱۰	۱. مختار بودن انسان از دیدگاه قرآن.....
۲۱۰	الف) انسان مسئول پیامدها و عواقب اعمال خود.....
۲۱۱	ب) انتخاب آگاهانه یکی از دو مسیر منتهی به سعادت و شقاوت.....
۲۱۳	۲. مختار بودن انسان از دیدگاه روایات.....
۲۱۴	الف) نفی جبر و تفویض تحت عنوان لاجبر و لاتفویض.....

۲۱۵.....	ب) نفی و ابطال نظریه جبر با ارائه دلایل
۲۱۷.....	ج) نفی و ابطال تفویض با اقامه براهین
۲۲۰.....	۳. نقش ممتاز اختیار در رشد و تکامل افراد
۲۲۱.....	۴. اقلیت افراد مختار در عمل
۲۲۵.....	درس چهاردهم: مبانی انسان شناختی اخلاق (۴) وجود گرایش‌های مثبت و منفی از دیدگاه اسلام
۲۲۵.....	پیش‌سازمانده
۲۲۶.....	تقسیم گرایش‌ها به عقلانی غیرعقلانی
۲۳۲.....	برخی از گرایش‌های منفی
۲۳۲.....	۱. طغیان در صورت احساس استغنا
۲۳۲.....	۲. عجز و شتاب‌گرا کم ظرفیت
۲۳۲.....	۳. حرص و سب‌نابا
۲۳۳.....	وجود گرایش‌های مثبت و منفی در انسان از دیدگاه روایات
۲۳۷.....	درس پانزدهم: مبانی انسان‌شناختی (۵) کرامت تکوینی و تشریمی انسان و بسترهای دست‌یابی به کرامت تشریمی
۲۳۷.....	پیش‌سازمانده
۲۳۸.....	کرامت انسان
۲۳۹.....	۱. آیات تصریح در کرامت انسان
۲۴۰.....	۲. آیات ناظر به حسن تقویم و ترکیب کامل ماهیت انسان
۲۴۰.....	۳. آیات ناظر به مسخر بودن سایر موجودات تحت اراده انسان
۲۴۱.....	خلافت انسان
۲۴۴.....	بلا و ابتلا بستر رشد انسان و شکوفایی استعدادهای انسان
۲۴۷.....	تناسب بلاها با ظرفیت روحی افراد
۲۵۱.....	درس شانزدهم: مبانی انسان‌شناختی اخلاق (۶) عوامل مؤثر بر شکل‌گیری شخصیت انسان
۲۵۱.....	پیش‌سازمانده
۲۵۲.....	تأثیرپذیری انسان از عوامل ارثی
۲۵۲.....	۱. کیفیت تأثیرپذیری انسان از عوامل ارثی
۲۵۳.....	۲. تأثیرگذاری عامل ارثی بر صفات اخلاقی فرزند
۲۵۶.....	تأثیرپذیری انسان از جامعه

۱. کیفیت تأثیرپذیری انسان از جامعه کلان ۲۵۹
۲. کیفیت تأثیرپذیری انسان از حوزه اجتماعی خرد (خانواده و گروه دوستان) ۲۶۱
- الف) خانواده ۲۶۲
- ب) گروه‌های دوستی ۲۶۳
- کتابنامه ۲۶۷